

cent que en el llenguatge vulgar s'esvaeix del tot: «dona *garda* - fuada llarga / dona macarrona - fuada redona» (Camps Merc., *Folk. Men.*, ho explica com 'guardadora, curiosa, endreçada, resolta', p. 297).

De tota manera ningú no dubta que fou un mot importat de França. Com ho fou en les altres llengües romàniques del migdia. En castellà *gallardo* no apareix fins a Nebr., c. 1495. En portuguès ja es troba a l'Edat Mitjana, car *galhardia* ja apareix sovint en els cançons d'Ajuda i de la Vaticana, cosa no gens sorprenent donada la gran influència occitana en la poesia gallego-portuguesa. L'it. *gagliardo* ja apareix en Boccaccio.

Però en totes aquestes llengües és menys antic que a França, on ja apareix en el Nord des del *Roland*, i en el Sud almenys des del S. XII, en els trobadors clàssics de la segona meitat del segle (Peire d'Alvernhe, Bertran de Born, Guiraut de Bornelh, Raimbaut de Vaqueiras), i fins en la primera meitat, com sigui que un *Ramon Gualgard* (entenguem *gualárd*), ben segur occità, ja figura en un doc. aragonès fronterer (Somport) de 1147 (MzPi., *Orig.*, 58). D'altra banda, el sufix *-ard* només és antic en francès i en llengua d'oc.

De l'etimologia poc es pot assegurar. Interessa l'aparició coincident de formes en *gua-* a moltes bandes: piem. ant. *goagliardo*, abr. *guajardə* (Salvioni, *Rom.* xxviii, 97), sic. *guagghiardu* 'robust, fort' i *gualárdu* 'prest' (Rohlf's, *ARom.* ix, 165), de sentit coincident amb el que ja hem vist en *Amic e Melis*, bearn. *goalhard* (d'antiguitat avalada per la toponímia: *Le Pont Goailhard* despoblat de Lucq-de-Bearn, ja esmentat el 1546, si bé amb grafia *Ga-*, *Goauilhardet* mas de Lasseube, PRaymond, *DTopBPyr.*, s. v.), Gers *gouailhard* (Cénac-Moncaut), Landes id. «fort, vigoureux» (Métivier, p. 728), gc. ant. *goalhard* ja en Pei de Garçons, any 1567 (*Mél. Chabaneau*, p. 293), la citada grafia *gualgard* de 1147.

Tantes dades unànimes és improbable, a tot ser-ho, que puguin ser degudes a una ultracorrecció coincident per casualitat en territoris tan diversos, com suggereix Wartburg, i ben entès amb això no pretenguem que en aqueixos països italians o occitans extrems el mot sigui aborigen; però tot i havent-hi estat importat tinguem present que el fenomen fonètic de la reducció de *gua-* a *ga-* era una innovació introduïda de fresc en una part del Nord i el Midi de França quan hi comença de ple la transmissió literària (que en altres no arribà mai a pendre-hi peu: en l'arc Norm.-Pic.-Bèlg.-Lorena restà sempre *w-*, i més a Gascunya); i que per tant aqueixos manlleus és probable que es remunin a un temps en què encara es pronunciava *gua-* a tot França. Sens dubte fóra possible que el nostre mot, tot i venint de *ga-* hagués caigut sota la influència del verb *galer* 'divertir-se, fer barrila' (fr. or. ant. *waler*), però és clar que és una idea que no s'imposa, en tot cas està descartat que *gaillard* tingui comunitat d'origen amb *galer/galant*, per evidents raons morfològiques i perquè no s'explicaria la *ill*.

Molt menys arriscat és admetre, com s'ha fet des de M-Lübke (*REW*, 3567), que *gaillard* sigui derivat

del tipus llatí vulgar **GALLĒUS*, que hem comentat a l'article *GALL II* i en el *DCEC* (GAJO). Sens dubte la representació d'aquesta base llatina més enllà dels Pirineus és molt menys forta que a la Península Ibèrica; de tota manera hi pertanyen (Wartburg, *FEW IV*, 35-6): a) La *Teste gaill* «plein de sève, vivace», Agén *regaillo* «forte envie, regaillardissement», b) gc. *gailhoun* 'germen, rebrot', bastant estès per la zona pirinenca, sense comptar el prov. *galho* 'glàndula, amígdala' que hi ha fortes raons per dubtar que vingui d'aquí (veg. *GANYA*): semànticament és fàcil d'arribar a 'vigorós', tant des de 'brot, tany' (d'on 'fronda, vitalitat') com des de 'cassanella' (cf. cast. *agalludo* «que tiene arrestos», i cf. el cast. *RETOZAR*, *DCEC*). La conservació de la *ga-* en francès ens veuríem obligats a explicar-la, tenint en compte que el tipus **GALLĒUS* a penes existeix més que en el Midi (encara que arribi fins a Savoia, i part de Borgonya), per un manlleu de l'occità en francès, que es justificaria pel caràcter sovint eròtic o amorós de *gaillard* (cf. *GAI*, i fr. *fade FAT*).

Wartburg, adonant-se de la debilitat que afecta aquesta etimologia a causa de la poca extensió de *GALLEUS* a França, i de la *ga-* i no *ja-* en francès i en occità del Nord, la rebutja i es decideix per una suggerència ja feta per Diez i d'altres (*FEW IV*, 30-1): derivar d'un cèltic **GALIA* 'força', que hom ha deduït de l'irl. *gal* 'valentia', bret. ant. *gal* 'potència', mot antic, d'origen sorotàptic (Pokorny, *ZCPb.* xx, 514; *IEW*, 351). A part del fet que la *ɪ* en aquest suposat mot gàlic no té suport gaire ferm en el que sabem del cèltic, aquesta etimologia s'ha de rebutjar de bon antuvi per raons metodològiques: no es pot admetre un derivat purament romànic, i tan poc antic com ho són relativament totes les formacions en *-ard*, d'un substantiu cèltic no testificat en romànic; altrament aquí s'aplica la mateixa objecció fonètica que a l'etimologia de M-L. (*ga-* no *ja-*) i l'altra objecció en aquest cas s'agreuja, perquè almenys el tipus *GALLEUS* és un fet existent en romànic mentre que un tipus **gaille* o **galha* 'força' no existeix enlloc, ni en el Nord ni en el Migdia de França.

Hi ha en canvi una altra etimologia cèltica, que importa certament una idea atrevida, però al mateix temps tan natural que l'estrany és que ningú no l'hagi proposada fins al llibre present i el *DECH* (i en els sis anys transcorreguts des de la redacció d'aquest no ha fet més que semblar-me més forta). Té, entre altres, l'avantatge de partir d'un model existent ja tot sencera en la llengua d'origen; i permet prescindir de la intervenció del sufix modern *-ard*, derivació merament suposada *ad hoc*.

Aclarim, de bon principi, que no es tractaria d'un mot heretat del gal per les llengües gal·loromàniques, sinó transmès al francès pel britònic ant., en el seu període arcaic, en l'època merovíngia o carolíngia, potser quan els invasors bretons es van traslladar a França escapant-se de la pressió anglosaxona a la Gran Bretanya: el període comprès des del S. v fins al x. Empraven ells aleshores el mot *galart* o *walart* en el